

Dwa razy Krasiejów: sesja naukowa w Sosnowcu i wystawa w Warszawie

Krasiejów, niewielka miejscowość w gminie Ozimek na Opolszczyźnie, zyskał sobie spory rozgłos wśród krajowych i zagranicznych miłośników paleontologii dzięki odkrytym tam w ostatnich latach, unikatowym w Polsce, szczątkom prądinozaurów i towarzyszącej im późnotriasowej fauny. W dniu 21.03.2003 r. o godz. 11³⁰ w sali im. Eugeniusza Romera Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu odbyła się sesja naukowa, zorganizowana w celu zreferowania aktualnego stanu badań nad tym stanowiskiem. Prof. dr hab. Jerzy Dzik i mgr Tomasz Sulej (Instytut Paleobiologii PAN, Warszawa) zaprezentowali *Stan badań nad fauną gadów i płazów z triasu Krasiejowa*, szkicując też kontekst stratygraficzny i historię prac w odsłonięciu (szczątki mezozoicznych kręgowców odkryto w wyrobisku kopalni itlu dla cementowni *Strzelce Opolskie* dziś należącej do *Góraźdze Cement S.A.*). Prof. Dzik omówił m.in. znaleziska opisanych przez siebie prądinozaurów, a także innych wczesnych gadów naczelnych — fitozaurów (opracowywanych przez Mariusza Lubkę z Wrocławia), aetozaurów i rauizuchów (badanych przez T. Suleja, który opracował także krasiejowskie metopozauury — najpospolitsze w tym cmentarzysku wodne płazy tarczogłowe). Wątek labiryntodontów, tym razem o bardziej lądowych przystosowaniach, kontynuowała mgr Dorothea Majer (Uniwersytet Opolski) w referacie *Kapitozauury — wielkie płazy tarczogłowe z triasu Krasiejowa*. Skamieniałości mniej widowiskowe, ale cenne dla analizy paleośrodowiskowej scharakteryzowała doc. dr hab. Ewa Olempska (Instytut Paleobiologii PAN) w prezentacji pt. *Liścionogi i małżoraczki (skorupiaki) z triasu Krasiejowa*. Flora słodkowodnego zbiornika krasiejowskiego dokumentowana jest między innymi przez zwapniałe łęgnie ramienic (należące być może do 3 gatunków), jak sugerowali w swym referacie *Ramienice (glony) z triasu Krasiejowa* mgr Agnieszka Piechota i mgr Michał Zatoń (Wydział Nauk o Ziemi UŚ). Gospodarze sesji zaprezentowali także dwa kolejne referaty: mgr Agnieszka Piechota i dr Grażyna Bzowska scharakteryzowały *Środowisko życia dinozaurów Krasiejowa w świetle wstępnych wyników badań mineralogicznych i geochemicznych*, a uczestniczka wykopalisk w sezonie 2000, Halina Jarzyna, przedstawiła *Środowiska triasu Krasiejowa — okiem sedymentologa*. Referaty te zawierały odmienne wnioski. Ze wskaźnika dojrzałości osadów (CIA dla skaleni z Krasiejowa wynosi ok. 70%) wyłania się wizja gorącego klimatu, na przemian suchego i wilgotnego (któremu odpowiadają obie warstwy kościonośne cmentarzyska), przy czym najbogatsze paleontologicznie osady mogły powstawać w lagunach o wodach słonawych. Z kolei sedymentologiczne cechy profilu Krasiejowa pozwoliły doszukać się cech wskazujących na środowisko rzeczne. Interpretacja paleośrodowiska stała się jednym z głównych wątków dyskusji wśród ponad stu uczestników zebranych na sesji. Spotkanie zakończyły dwa ogólniejsze referaty: prof. dr hab. Andrzej Elżanowski (Uniwersytet Wrocławski) mówił *O rekonstrukcji budowy i życia kopalnych zwierząt*, a prof. dr hab. Grzegorz Racki (Uniwersytet Śląski) zajął się kwestią *Dinozauury a wymieranie na granicy triasu z jurą*.

Dzięki życzliwemu wsparciu przez Komitet Badań Naukowych i *Góraźdze Cement S.A.* możliwe było urządzenie letnich prac terenowych na dużą skalę, z udziałem dziesiątków wolontariuszy, głównie studentów z różnych ośrodków akademickich. Równolegle z trwającym wciąż opracowywaniem naukowym kolekcji zebranych podczas ostatnich kilku sezonów w Krasiejowie znaleziska są popularyzowane wśród szerokiego grona zainteresowanych. Służy temu m.in. wystawa *Krasiejów — u zarania ery dinozaurów* w Muzeum Ewolucji PAN w warszawskim Pałacu Kultury i Nauki. Składa się ona z dwóch części. Pierwsza, ukazująca wodną faunę z dolnego poziomu kościonośnego (fitozauury, metopozauury, a także ryby i bezkręgowce wodne oraz glony), została otwarta już w roku ubiegłym. Jej dopełnieniem stała się część ukazująca faunę i florę lądową (prądinozauury, kapitozaur *Cyclotosaurus* oraz drapieżne i roślinożerne tekodonty — rauizuch *Teratosaurus* i aetozaur *Stagonolepis*), otwarta uroczysto 09.04.2003 r. W obecności zaproszonych gości — w tym uczestników wykopalisk, władz Warszawy, przedstawicieli PAN, KBN i Ministerstwa Nauki i Techniki oraz *Góraźdze Cement S.A.* — prof. Jerzy Dzik przypomniał historię koordynowanych przez siebie od 1993 r. prac terenowych i podkreślił znaczenie znalezisk z Krasiejowa — jednego z niewielu polskich stanowisk paleontologicznych o bogactwie imponującym w skali światowej. Podkreślił, że setki okazów tkwiących w późnotriasowych ilach mogą stać się podstawą do prac na długie dziesięciolecia (choćby w ramach praktyk terenowych dla studentów) i znaczącą atrakcją turystyczną dla regionu — jeśli władze gminy zainwestują w stworzenie pawilonu ekspozycyjnego. Podczas uroczystego otwarcia wystawy akcentowano też dobrą współpracę między nauką a przemysłem: cementownia nie tylko wsparła badania finansowo, ale także użyła sprzętu i pracowników do usuwania nadkładu. Badania w Krasiejowie dają też nadzieję na rozwój paleontologii w ośrodku opolskim — we współpracy m.in. z Uniwersytetem Wrocławskim i Uniwersytetem Śląskim, a także Instytutem Paleobiologii PAN.

Na wystawie zaprezentowano oryginalne skamieniałości, a także dioramy, które przedstawiają naturalnej wielkości rekonstrukcje krasiejowskich płazów i gadów. Ich autorką jest Marta Szubert, artystka, której talenty rzeźbiarskie miłośnicy wymarłych zwierząt znają już z Muzeum Geologicznego PiG w Warszawie, dla którego wykonała m.in. pierzastego dilofozaura *Dyzia*, młodszego od krasiejowskiej fauny o kilkanaście milionów lat. Nowe rekonstrukcje są równie efektowne i dynamiczne. Zwierzęta jak żywe wkomponowują się w tło ukazujące świat sprzed ponad 220 mln lat. Ekspozycję uzupełnia oprawa multimedialna — można wysłuchać nagranej prezentacji poszczególnych zwierząt i objaśnień do wątków tematycznych wystawy.

Więcej na temat krasiejowskich znalezisk można przeczytać w biuletynie *Ewolucja* (nr 1) wydanym z tej okazji przez Muzeum Ewolucji, a także na stronach internetowych www.paleo.pan.pl/krasiejow/index.html i www.ewolucja.org/d/2d2a5.html.

Dwa razy Krasiejów: sesja naukowa w Sosnowcu i wystawa w Warszawie (patrz str. 547)

Ryc. 1. Fitozaur *Paleorhinus* ściga plaza tarczogłowego *Metoposaurus*

Ryc. 2. Badacz płazów tarczogłowych Tomasz Sulej za pan brat z cyklotozaurem

Ryc. 3. Rzeźbiarka Marta Szubert dokonuje kosmetycznych poprawek swego dzieła

Wystawa *Krasiejów* — u zarania ery dinozaurów wzbogaciła Muzeum Ewolucji Instytutu Paleobiologii PAN w warszawskim Pałacu Kultury i Nauki

Ryc. 4. Wielki triasowy drapieżnik *Teratosaurus* ściga stadko pradinozaurów (silezaurów) — diorama lądowa Krasiejowa nabiera kształtów